

Lwów, dnia 25. października 1904.

Aleg 299

Sprawozdanie

Komisji szkolnej z projektem ustawy o Radzie szkolnej krajowej.

Wysoki Sejmie!

Mając sobie uchwałą Wys. Sejmu przekazany wniosek p. Tomaszewskiego, dotyczący się wydania ustawy o Radzie szkolnej krajowej, komisya szkolna po wyczerpującej dyskusji zgodziła się z jego zasadniczą myślą.

Organizacya Rad szkolnych krajowych we wszystkich innych krajach koronnych opiera się na ustawach krajowych, wydanych w ramach ustawy państwowej z dnia 25. maja 1868 Dz. u. p. Nr. 48. W jednej tylko Galicyi organizacya ta czyli Statut opiera się dotychczas na wcześniejszem od tej ustawy państwowej postanowieniu cesarskiem z dnia 25. czerwca 1867, a zatem na rozporządzeniu. Statut ten ustawy państwowe, a w szczególności ustawa z dnia 25. maja 1868 (w §. 14.) oraz ustawa z dnia 14. maja 1869 (w §. 74.) pozostawiły wprawdzie nienaruszonym, ale przez to nie nadały mu mocy i znaczenia ustawy i w sprawie tej nie przyznały Sejmowi galicyjskiemu kompetencji ustawodawczej szerszej, niż Sejmom innych krajów koronnych. Do wydania osobnej ustawy o Radzie szkolnej krajowej w Galicyi nie przyszło, Statut jej pozostał rozporządzeniem, które w różnych swoich postanowieniach zmieniane było z biegiem czasu nietylko drogą ustaw krajowych, lecz także drogą postanowień cesarskich i rozporządzeń ministeryalnych. Z ustaw takich wymienić należy przede wszystkim ustawy krajowe o szkołach ludowych i ustawę krajową o szkołach realnych, z rozporządzeń postanowienie cesarskie z dnia 23. października 1875, (którem odjęto Radzie nominacyę dyrektorów i profesorów szkół średnich) i rozporządzenie ministeryalne z dnia 9. stycznia 1895, (które rozszerzyło jej zakres działania na szkoły handlowe i przemysłowe).

Podstawa prawna, na której organizacya naszej najwyższej magistratury szkolnej się opiera, jest więc chwiejną a nadto nader niejasną. Statut naszej Rady szkolnej krajowej w wielu swoich postanowieniach sformułowany jest nadzwyczaj niejasno i dopuszcza różnych i sprzecznych interpretacyi. Wystąpiły one nieraz jaskrawo i w rozprawach sejmowych i w praktyce władz szkolnych, po długich sporach utarła się w końcu pewna interpretacya i znalazła swój wyraz w regulaminie czynności Rady szkolnej krajowej, zatwierdzonym rozporządzeniem ministeryalnym z 21. kwietnia 1885. Interpretacya ta nie zawsze jednak wynika z brzmienia statutu a w niektórych punktach wydaje mu się wprost przeciwną.

Organizacja Rady stworzona statutem, jakkolwiek pierwotnie mogła być dobrą i danym stosunkom odpowiadać, z biegiem czasu straciła te zalety. Ogromny wzrost szkół i agend szkolnych, oraz wielka ich różnorodność sprawiły, że punkt ciężkości zaczął się z posiedzeń pełnej Rady przenosić na specjalne sekcje, których statut nie przewidywał i które nie mają stałej i pewnej organizacji. Przeciw statutowi podnosiły się nadto w Sejmie i w opinii publicznej niejednokrotnie skargi Rusinów, że nie mają w Radzie szkolnej zapewnionego prawnie udziału i skargi tych wyznań, które w niej nie były wcale reprezentowane.

Z tych wszystkich powodów komisja szkolna uznała za potrzebne i wskazane, ażeby organizację Rady szkolnej krajowej oprzeć na osobnej ustawie krajowej. Projekt takiej ustawy uchwalony przez komisję ma też na celu:

1) dać Radzie szkolnej organizację stałą, opartą na ustawie krajowej, która żadnym rozporządzeniem nie może być zmienioną;

2) dać jej organizację pewną i uchylić wszelkie wątpliwości, do których stylizacja obecnego statutu daje powód.

3) wprowadzić w jej urządzenie zmiany, podyktowane doświadczeniem i niezmiernym wzrostem szkół i agend szkolnych;

4) uwzględnić życzenia posłów narodowości ruskiej;

5) uwzględnić życzenia wyznań, dotychczas w Radzie nie reprezentowanych.

Pragnąc te cele osiągnąć, komisja musiała projekt swój sformułować tak, aby nie kolidował nigdzie z postanowieniami ustaw państwowych, a tem samem miał zapewnić najwyższą sankcję. Nałożyło to na komisję pewne więzy i zmusiło ją nieraz odstąpić od swego lepszego przekonania. Tak n. p. zamiast delegatów Wydziału krajowego byłaby komisja do Rady wprowadziła chętniej delegatów, wybranych wprost przez Sejm, jak to projektował p. Tomaszewski, byłaby chętnie przywróciła Radzie prawo mianowania dyrektorów i profesorów szkół średnich i t. p. Przekonawszy się jednak, że takie postanowienia naraziłyby projekt na odmowę sankcji, komisja od żądań tych musiała odstąpić. Projekt jej w każdym razie obecnej kompetencji Rady szkolnej krajowej w niczem nie zmniejsza, owszem umacnia ją i utrwała, nie przesądzając przyszłości i usiłowaniam, któreby w danej chwili zostały podjęte, aby tę kompetencję rozszerzyć.

Komisja czyni przeto wniosek:

Wysoki Sejm raczy uchwalić załączony /. projekt ustawy o Radzie szkolnej krajowej.

Sprawozdawca:

Bobrzyński w. r.

Przewodniczący:

Czartoryski w. r.

PROJEKT.

U s t a w a

z dnia o Radzie szkolnej krajowej.

Za zgodą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem postanawiam, co następuje:

Art. 1.

C. k. Rada szkolna krajowa jest najwyższą władzą nadzorczą i wykonawczą w kraju w sprawach:

1. szkół i zakładów wychowawczych, podlegających c. k. Radom szkolnym okręgowym,
2. seminaryów nauczycielskich i należących do nich szkół ćwiczeń,
3. szkół średnich i wszystkich w zakres ich wchodzących zakładów prywatnych i specjalnych,
4. szkół handlowych i przemysłowych.

Radzie szkolnej krajowej podlegają wszystkie władze, urzędy i organa, o ile w kraju do załatwiania spraw, należących do zakresu działania lub do współdziałania w ich załatwianiu są powołane, oraz wszystkie wyżej wymienione zakłady naukowe i wychowawcze; ona zaś sama podlega bezpośrednio Ministerstwu Wyznań i Oświecenia.

Art. 2.

Ustawy i rozporządzenia, o ile w nich wobec poszczególnych kategorii szkół wymienionych w art. 1. określony jest zakres działania Rady szkolnej krajowej, pozostają przez ustawę tę nienaruszone.

W szczególności zaś pozostaje nienaruszonym statut Rady szkolnej krajowej, ogłoszony na mocy cesarskiego postanowienia z dnia 25. czerwca 1867, a zmieniony na mocy cesarskiego postanowienia z dnia 23. października 1875, o ile w nim wobec kategorii szkół wymienionych w art. 1. ustęp 1., 2. i 3. określony jest jej zakres działania; a tak samo rozporządzenie ministeryalne z dnia 9. stycznia 1895 L. 586, o ile w niem określony jest jej zakres działania wobec szkół wymienionych w art. 1. ustępie 4-tym.

Art. 3.

W sprawach podległych jej szkół i personalu jest Rada szkolna krajowa instancją pierwszą, względnie wyższą, o ile władze jej podwładne w kraju do rozstrzygania tych spraw w niższej instancji są powołane.

Od orzeczenia Rady szkolnej krajowej służy stronom rekurs do Ministerstwa Wyznań i Oświecenia w ciągu dni czterech, które liczą się od dnia następnego po doręczeniu orzeczenia.

Rekurs wniesiony być ma do Rady szkolnej krajowej bezpośrednio i ma moc wstrzymującą, o ile ustawa inaczej nie stanowi. Bliższe szczegóły co do wniesienia rekursu będą określone w drodze rozporządzenia.

Art. 4.

Rada szkolna krajowa składa się:

1) z przewodniczącego, którym jest Namiestnik kraju, albo Wiceprezydent Rady szkolnej krajowej, albo gdy ten funkcji swojej pełnić nie może, zastępca wyznaczony przez Namiestnika;

2) z referentów spraw szkolnych administracyjnych i ekonomicznych;

3) z inspektorów szkolnych krajowych;

4) z trzech delegatów Wydziału krajowego, z których jeden musi być Rusinem, a którzy posiadać mają bierne prawo wyboru do Sejmu krajowego;

5) z trzech duchownych religii katolickiej, a mianowicie jednego obrządku łacińskiego, drugiego obrządku greckiego, trzeciego obrządku ormiańskiego, z jednego duchownego wyznania ewangelickiego i jednego reprezentanta wyznania izraelskiego;

6) z sześciu zawodowych znawców szkolnictwa, z których trzech ma być powołanych z grona nauczycieli szkół wyższych, jeden z grona nauczycieli szkół średnich, jeden ze szkół ludowych względnie seminariów nauczycielskich, jeden ze szkół handlowych lub szkół przemysłowych. Dwóch z tych sześciu członków musi być Rusinów.

7) z dwóch delegatów miast, z których jednego wybiera Rada miasta Lwowa, drugiego Rada miasta Krakowa. Delegaci ci posiadać mają bierne prawo wyboru do Rady gminnej i nie mogą być nauczycielami, podlegającymi Radzie szkolnej krajowej.

Przed objęciem czynności mają członkowie Rady szkolnej krajowej złożyć w ręce jej przewodniczącego ślubowanie w miejsce przysięgi na wierność i posłuszeństwo Cesarzowi, na zachowanie ustaw zasadniczych i wszystkich innych ustaw, na sumienne spełnianie obowiązków i na zachowanie tajemnicy urzędowej obrad.

Art. 5.

Członków Rady szkolnej krajowej wymienionych w artykule 4. pod l. 5. i 6. mianuje Cesarz, a to wymienionych w art. 4. pod l. 5. na wniosek Ministra Wyznań i oświecenia, oparty na propozycji Namiestnika, a wymienionych w art. 4. pod l. 6. na wniosek Ministra Wyznań i oświecenia oparty na propozycji Wydziału krajowego,

przedłożonej przez Namiestnika. W sprawie wniosku o nominację duchownych wyznania katolickiego i ewangelickiego Namiestnik porozumie się z Ordynaryatami metropolitalnymi i z krajową władzą zwierzchnią wyznania ewangelickiego.

Członkowie Rady, wymienieni w art. 4. pod l. 4., 5., 6., 7. urzędują przez lat trzy, poczem ponownie mogą być wybrani względnie mianowani.

Członkom, wymienionym pod l. 4.—7. przyzna Sejm odpowiednie wynagrodzenie z funduszków krajowych.

Art. 6.

Rada szkolna krajowa na posiedzeniach pełnych i na posiedzeniach sekcji załatwia kolegialnie sprawy, w których ma powziąć decyzję, albo zdanie swoje i wnioski przedłożyć Ministerstwu Wyznań i Oświecenia.

Sekcyi, które w zakresie swego działania samoistnie stanowią, jest trzy: pierwsza dla spraw szkół ludowych i seminariów nauczycielskich, druga dla spraw szkół średnich, trzecia dla spraw szkół handlowych i przemysłowych.

Rozdział czynności pomiędzy posiedzenia pełne i sekcyjne określa regulamin wewnętrzny Rady szkolnej krajowej, zachowując przytem zasadę, że sprawy ogólnej natury zastrzeżone być mają pełnej Radzie ale i te przygotowane przez obrady i wnioski właściwych sekcji.

Art. 7.

Na posiedzeniach pełnych mają głos stanowczy wszyscy członkowie Rady, wymienieni w artykule 4. pod l. 4.—7., zaś z członków wymienionych pod l. 2. i 3. tylko ośmiu, a to oprócz członka referującego sprawę z obecnych najstarsi służbą w randze.

Na posiedzeniach sekcyjnych mają głos wszyscy członkowie Rady, wymienieni pod l. 4.—7. art. 4., wchodzący w skład sekcji, z członków zaś wymienionych pod l. 2. i 3. tylko czterech, a to oprócz członka referującego sprawę z obecnych najstarsi służą w randze.

W skład każdej sekcji wchodzi referenci spraw szkolnych administracyjnych i ekonomicznych i inspektorowie szkolni krajowi, załatwiający sprawy należące do danej sekcji, z innych zaś członków ci, których Rada do danej sekcji przeznaczy. Delegaci Wydziału krajowego wejść mają po jednym, znawcy szkolnictwa po dwóch do każdej sekcji.

Każdy członek Rady może głosować tylko w jednej sekcji. Jeżeli jednak przedmiotem obrad sekcji jest sprawa dotycząca nauki religii, ćwiczeń religijnych lub nauczycieli religii, to reprezentant wyznania i obrządku, do którego dana sprawa się odnosi, chociażby nie był członkiem sekcji, ma prawo do uczestniczenia w posiedzeniach i głosowania nad tą sprawą.

Rada szkolna krajowa może powołać do poszczególnych spraw znawców zawodowych, którzy obecni będą na posiedzeniu z głosem doradczym; na posiedzenia sekcji III cieję będzie ich zaś w liczbie trzech również z głosem doradczym powoływać stale.

Art. 8.

Rada szkolna krajowa uchwała bezwzględną większością głosów, w razie równości głosów rozstrzyga przewodniczący. Do ważności obrad pełnego posiedzenia, potrzeba obecności dziesięciu, do ważności obrad sekcji obecności pięciu członków uprawnionych do głosowania, oprócz przewodniczącego. Przewodniczący Rady może wstrzymać wykonanie powziętej uchwały, jeżeli zdaniem jego uchwała sprzeciwia się obowiązującym przepisom. W takim przypadku odnosi się przewodniczący do Ministra Wyznań i Oświecenia, a o decyzji jego zawiadamia następnie Radę.

Przewodniczący Rady przewodniczy zarazem jej sekcjom.

Art. 9.

Sprawy nie wymagające uchwały Rady lub jej sekcji załatwia przewodniczący Rady z pomocą referentów i urzędników Rady.

W nagłych przypadkach może przewodniczący zarządzić na swoją odpowiedzialność obiegowe lub potoczne załatwienie takich spraw, które podlegają uchwale, winien jednak na najbliższym posiedzeniu zawiadomić o tem Radę pełną, względnie jej sekcję celem przyjęcia zarządzenia do potwierdzającej wiadomości.

Art. 10.

Wykonaniem uchwał zajmuje się przewodniczący Rady z pomocą jej referentów administracyjnych, inspektorów szkolnych krajowych i urzędników pomocniczych.

Delegatami Rady w sprawach dydaktyczno-pedagogicznych są przede wszystkim inspektorowie szkolni krajowi.

Rada pełna i sekcje mają jednak prawo za zgodą przewodniczącego wyznaczać specjalne komisje dla przygotowania pewnych spraw lub wysyłać z grona swego delegatów celem dochodzenia lub załatwienia na miejscu ważnych spraw.

Art. 11.

Regulamin wewnętrzny czynności z uwzględnieniem powyższych postanowień uchwała Rada szkolna krajowa, a zatwierdza Ministerstwo Wyznań i Oświecenia.

Art. 12.

Urzędników pomocniczych, lokalu i potrzeb kancelaryjnych dostarcza Radzie szkolnej krajowej c. k. Namiestnictwo.

Art. 13.

Ustawa niniejsza wchodzi w życie w trzy miesiące po jej ogłoszeniu, a z tą chwilą gasną mandaty członków powołanych do Rady na mocy statutu obecnie obowiązującego.

Art. 14.

Wykonanie niniejszej ustawy poruczam memu Ministrowi Wyznań i Oświecenia i Ministrowi spraw wewnętrznych.

Motywa szczegółowe projektu.

Art. 1. projektu określa przedewszystkiem kategorye szkół i zakładów wychowawczych, podlegające Radzie szkolnej krajowej w myśl ustaw i rozporządzeń, które w tym względzie statut Rady uzupełniły. Statut wspomina tylko o szkołach ludowych i średnich. Seminaria nauczycielskie przekazane zostały Radom szkolnym krajowym ustawą państwową z d. 25. maja 1868 Nr. 48. Dz. pr. p., zaś szkoły handlowe i przemysłowe Radzie szkolnej krajowej galicyjskiej reskryptem ministra wyznań i oświaty z d. 9. stycznia 1895 l. 586, opartym na najwyższem upoważnieniu.

Artykuł ten określa następnie -- czego Statut Rady wyraźnie nie uczynił -- stanowisko Rady szkolnej krajowej wobec ministerstwa i wobec władz niższych w myśl obowiązujących w tym względzie ustaw, a mianowicie ustaw zasadniczych z d. 21. grudnia 1867 Nr. 142 i 145. Dz. pr. p. i ustawy państwowej z d. 25. maja 1868 Nr. 68. Dz. pr. p., do których już i ustawy nasze krajowe w tym względzie w szczegółowych postanowieniach się zastosowały.

Art. 2. projektu pozostawia kompetencyę Rady szkolnej nienaruszoną tak, jak ona określona jest w obowiązujących ustawach szkolnych i w rozporządzeniach, a w szczególności w obowiązującym statucie Rady. Jestto jedyny sposób wyjścia z trudności, gdyż kompetencya Rady wobec różnych kategoryi szkół jest różną, trudno też byłoby ją wyczerpująco na jednym miejscu określić, a łatwo wejść w kolizyę z ustawami państwa. Nie tykając tej sprawy, pozostawiamy też nienaruszone postanowienia art. 3. obecnego statutu (w brzmieniu zmienionem postanowieniem cesarskiem z dnia 23. października 1875), które stanowią wyjątek od ustaw państwowych z dnia 25. maja 1868 i z dnia 14. maja 1869, ale przez ustawy te pozostawione zostały nietknięte.

Art. 3. projektu odpowiada postanowieniu cesarskiemu z dnia 23. października 1875 i szczegółowym postanowieniom ustaw szkolnych krajowych, określa jednak rzecz dokładniej i skraca termin rekursu na 14 dni, kiedy termin ten według obowiązującego Radę rozporządzenia ministeryalnego z dnia 27. października 1859 Nr. 196, dz. p. p. wynosi dni 60 i do przewlekania spraw niezmiernie się przyczynia.

Art. 4. rozszerza znacznie skład Rady szkolnej krajowej z następujących powodów:

a) ponieważ od czasu ustanowienia Rady szkolnej krajowej liczba jej referentów administracyjnych wzrosła z jednego na trzech, a liczba inspektorów krajowych z dwóch na jedenastu, statut zaś tylko jednemu referentowi i dwom inspektorom głos przyznaje;

b) ponieważ zakres działania Rady rozszerzył się na szkoły handlowe i przemysłowe, a do załatwiania tych spraw w sekcyi III-ciej powołane zostały rozporządzeniem ministeryalnem z dnia 9. stycznia 1895 także osoby nie wchodzące w skład Rady;

c) ponieważ w myśl życzeń wyznań, doczas w Radzie niereprezentowanych i wskutek postanowienia §. 12. ustawy państwowej z dnia 25. maja 1868, należało wprowadzić do Rady także duchownego obrządku ormiańskiego, oraz reprezentantów wyznań ewangelickiego i izraelickiego, których statut do Rady nie wprowadził. Postanowienie to powinno się przyczynić do lepszego wciągnięcia szkół wyznaniowych ewangelickich i izraelickich w całość naszego systemu szkolnego.

d) ponieważ ogromne pomnożenie agend szkolnych uczyniło rzeczą niemożliwą, aby na posiedzeniach pełnej Rady załatwione były, wypadło przeważną ich liczbę przekazać do samoistnego załatwienia sekcjom Rady szkolnej (art. 6.), a wskutek tego powiększyć liczbę członków Rady tak, aby każda sekcya miała około dziewięciu członków, a w nich reprezentantów wszystkich czynników, które wchodzą w skład Rady. Oprócz powiększenia liczby członków, projekt w ustępie 4) wprowadza tę zmianę, że Wydziałowi krajowemu zamiast prawa delegowania jednego członka swego do Rady przyznaje prawo wysyłania do niej trzech delegatów według swobodnego wyboru. Odpowiada to postanowieniu §. 12. ustawy państwowej z d. 25. maja 1868. Wreszcie w ustępach 4. i 6. projekt czyni zastrzeżenie na rzecz Rusinów, czyniąc w tem zadość życzeniom posłów ruskich, objawionym już na sejmach z r. 1866 i 1869 przy obradach nad Statutem Rady szkolnej krajowej.

Powołanie profesorów szkół wyższych t. j. uniwersytetów i politechniki do Rady szkolnej podyktowane jest względem, aby Radzie zapewnić żywość naukową i podnieść jej powagę. Wobec tego zaś, że wielu profesorów naszych uniwersytetów i politechniki zajmuje się żywo i ze zapałem sprawami szkół niższych, że kształcą dla nich nauczycieli i przeprowadzają egzamina nauczycielskie, wybór osobistości, które z chęcią i ze zapałem wezmą udział w pracach Rady szkolnej, nie ulegnie żadnej trudności.

Ograniczenie Rad miejskich przy wyborze delegatów przez wykluczenie od wyboru nauczycieli podlegających Radzie szkolnej podyktowane jest względem, aby delegatom tym zapewnić większą samoistność oraz względem, że szkoła oprócz inspektorów szkolnych krajowych na mocy ustępu 6) otrzymuje w Radzie szkolnej zwiększoną reprezentację, a Radę szkolną zasilać wypada żywością obywatelską i uchronić od jednostronności.

Art. 5. projektu nie wspomina o nominacji, poborach i stanowisku wiceprezidenta, referentów administracyjnych i inspektorów szkolnych krajowych, oraz członków zawodowych, gdyż sprawa ta uregulowana jest ustawą państwową z d. 18. kwietnia 1890 nr. 70. dz. pr. p., ustawą państwową z d. 26. marca 1869 nr. 40. dz. pr. p., zmienioną ustawą z d. 6. kwietnia 1872 nr. 67. dz. pr. p., oraz ustawą państwową z d. 19. września 1898 nr. 172 dz. pr. p.

Co się tyczy innych członków Rady, projekt wprowadza tę zmianę, że wszyscy ci członkowie powoływani być mają do Rady na lat trzy, kiedy dotychczas reprezentanci wyznań i członek Wydziału krajowego zasiadają w niej bez ograniczenia czasu, t. j. aż do odwołania. Ograniczenie terminu okazuje się nadto potrzebnem dlatego, że Wydział krajowy może delegować do Rady nie tylko swoich członków lecz każdą inną osobistość.

Art. 6. projektu liczy się z obecnym podziałem Rady szkolnej na trzy sekcje, a co do rozdziału czynności przeprowadza zasadę umotywowaną przy art. 4. w ustępie d). Wobec zwiększonego znaczenia sekcji i dla zachowania koniecznej między nimi łączności przewodniczenie w nich wypadło zastrzedz przewodniczącemu Rady (art. 8.).

Art. 7. projektu zawiera postanowienia, które mają zapewnić: 1) aby członkowie Rady nieurzędniczy mieli większość głosów nie tylko na pełnej Radzie lecz i na posiedzeniach sekcji; 2) aby rozdział członków pomiędzy sekcje był równomierny.

Art. 8. odpowiada art. 5. i 6. Statutu Rady, wyjaśniając wątpliwości co się tyczy kompletu sekcji i co do następstw wstrzymania uchwały.

Art. 9. i 10. zawierają postanowienia, które dotychczas mieściły się tylko w regulaminie czynności Rady szkolnej krajowej.

Art. 11. odpowiada art. 7. Statutu w jaśniejszej stylizacji co do zatwierdzenia regulaminu.

Art. 12. kwestyę ustanowienia etatu Rady szkolnej krajowej precyzuje w myśl zasady powszechnie przyjętej i przeprowadzonej.

Art. 13. wyznacza termin trzechmiesięczny do wejścia w życie ustawy, ażeby był czas do przeprowadzenia nowych wyborów i nominacji członków Rady.